

Nr 40

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 7 mars 1969 dagtecknad proposition, nr 37, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

- 1) motionen II: 1081 av fru *Kristensson*,
- 2) motionen II: 1087 av fru *Ryding* och fru *Marklund*, samt
- 3) motionen II: 1116 av herr *Romanus m. fl.*

Det vid propositionen fogade författningsförslaget är av följande lydelse.

Förslag

till

Lag

om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring

Härigenom förordnas, att 3 kap. 13 § lagen den 25 maj 1962 om allmän försäkring skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 kap.

13 §.

Även om ————— 1 kap. 4 §.

Sjukpenningen utgår tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast från och med förlossningsdagen så länge kvinnan utan avbrott avhåller sig från förvärvsarbete, dock högst för etthundraåttio dagar. Från och med den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår sjukpenning endast om kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att hava barnet i sin vård.

Sjukpenningen utgår tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast från och med förlossningsdagen. Sjukpenningen utgår endast för dag då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete och längst till etthundraåttionde dagen efter förlossningsdagen eller efter den tidigare dag då sjukpenningen började utgå. Rätten till fortsatt sjukpenning upphör, om kvinnan under nämnda tid utför förvärvsarbete under mer än trettio dagar. Därvid medräknas ej dag då barnet åtnjuter sjukhusvård.

Från och med den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår sjukpenning endast om kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att hava barnet i sin vård.

Sjukpenning för ——— annat föranleda.

Till sjukpenning ——— ej barntillägg.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

Motionsyrkandena

1) I *motionen II: 1081* av fru Kristensson yrkas »att riksdagen måtte besluta om en sådan ändring av lagen om allmän försäkring, att rätten till tilläggssjukpenning i samband med havandeskap efter trettio dagar från barnets födsel dels må tillkomma endera av föräldrarna, dels icke skall gå förlorad för återstående ledighetstid», samt »att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderliga författningsändringar». Av motionsmotive- ringen framgår att med yrkandet i den andra delssatsen avses att endera av föräldrarna, sedan 30 dagar förflutit från barnets födelse, skall ha rätt till obegränsad avbrottsmöjlighet (i propositionen föreslås en begränsning av 30 dagar) utan att rätten till tilläggssjukpenning skall gå förlorad för återstående ledighetstid.

2) I *motionen II: 1087* hemställs att riksdagen antar det framlagda lag- förslaget med följande ändring:

(*Propositionens förslag*)

(*Motionens förslag*)

3 kap.

13 §

Även om ————— 1 kap. 4 §.

Sjukpenningen utgår tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för ned- komsten och senast från och med förlossningsdagen. Sjukpenningen utgår endast för dag då kvinnan av- håller sig från förvärvsarbete och längst till etthundraåttionde dagen efter förlossningsdagen eller efter den tidigare dag då sjukpenningen började utgå. *Rätten till fortsatt sjukpenning upphör, om kvinnan under nämnda tid utför förvärvsar- bete under mer än trettio dagar. Därvid medräknas ej dag då barnet åtnjuter sjukhusvård.*

Från och med den trettionde da- gen efter förlossningsdagen utgår sjukpenning endast om kvinnan har eller på grund av sjukdom är för- hindrad att hava barnet i sin vård.

Sjukpenning för ——— annat föranleda.

Till sjukpenning ——— ej barntillägg.

Sjukpenningen utgår tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för ned- komsten och senast från och med förlossningsdagen. Sjukpenningen utgår endast för dag då kvinnan av- håller sig från förvärvsarbete och längst till etthundraåttionde dagen efter förlossningsdagen eller efter den tidigare dag då sjukpenningen började utgå.

Från och med den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår sjuk- penning endast om kvinnan har el- ler på grund av sjukdom är för- hindrad att hava barnet i sin vård.

3) I *motionen II: 1116* framställs tre yrkanden. För det första yrkas att riksdagen skall anta det framlagda lagförslaget med samma ändring som förordas enligt redogörelsen under 2) i *motionen II: 1087*. För det andra yrkas »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att tillämpningsföreskrifter måtte utfärdas som ger klara riktlinjer för bedömningen av när förvärvsarbete skall anses föreligga i samband med havandeskapsledighet, då kvinnan har förtroendeuppdrag eller andra mindre extrauppdrag, då fria yrkesutövare behåller en mindre del av sitt arbete och i samband med fortbildning och vidareutbildning». För det tredje yrkas »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till sådan ändring av lagen om allmän försäkring att tilläggssjukpenning i samband med barnsbörd kan utgå även i de fall barnets fader avstår från förvärvsarbete för att vårda barnet».

Beträffande de skäl motionärerna anført till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionerna.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att kvinna skall få utföra förvärvsarbete under tillhoppa högst 30 dagar utan att rätten till tilläggssjukpenning i anledning av barnsbörd för återstående ledighetstid därför går förlorad. I anslutning härtill föreslås en kompletterande regel som avser kvinnor vars barn vårdas på sjukhus. De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1969.

Av propositionen återges i det följande endast vad föredragande departementschefen anført. Beträffande redogörelsen för gällande bestämmelser, familjepolitiska kommitténs förslag och remissyttrandena över detta får utskottet hänvisa till propositionen.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Aspling, anför i propositionen följande:

»Havandeskap och förlossning innebär för en kvinna avsevärd omställning av såväl fysisk som psykisk art. Under tiden därefter medför

anningen och skötseln av barnet betydande påfrestningar. För barnet betraktas det som en fördel om modern själv svarar för vården under den första tiden av dess levnad. Det har därför ansetts vara av stort värde att modern i samband med barnsbörd får en tids ledighet från arbete utom hemmet. Detta återspeglas i lagregler som garanterar kvinnan rätt till ledighet i samband med nedkomst.

Tilläggsjukpenningen i anledning av barnsbörd ger kvinnan ekonomiska möjligheter att utnyttja rätten till ledighet. Detta sker genom att tilläggsjukpenningen ersätter inkomstbortfall på grund av bortovaro från förvärvsarbete i samband med havandeskap och barnsbörd.

Tilläggsjukpenningen utgår för tid då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete, dock högst för 180 dagar räknade tidigast fr. o. m. den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast fr. o. m. förlossningsdagen. Kvinnan får inte avbryta ledigheten genom att utföra förvärvsarbete. Sker detta förlorar hon rätten till tilläggsjukpenning för resten av den annars möjliga ersättningstiden. Kravet på att ledigheten skall vara sammanhängande har ansetts behövt för att syftet med ledigheten skall främjas. Till stöd för kravet har också åberopats administrativa skäl, främst svårigheten att få till stånd effektiv kontroll.

En undantagsbestämmelse tar sikte på fall då kvinnan inte har barnet i sin vård. Såsom ytterligare förutsättning för rätt till tilläggsjukpenning för tiden fr. o. m. den trettionde dagen efter förlossningsdagen gäller nämligen att kvinnan skall ha barnet i sin vård eller på grund av sjukdom vara förhindrad att vårda barnet.

Bestämmelsen att ledigheten inte får avbrytas har blivit kritiserad i olika sammanhang. Motioner vid 1965 års riksdag ledde till att familjepolitiska kommittén fick i uppdrag att utreda frågan om möjlighet att göra avbrott i havandeskapsledighet. Kommittén har föreslagit en uppmjukning av kravet på total avhållsamhet från förvärvsarbete.

Kommittén framhåller att nuvarande regler skapat irritation särskilt i de fall, där kvinnan saknat kännedom om konsekvenserna av att ledigheten avbryts med ett tillfälligt förvärvsarbete. Även om informationen om villkoren för att åtnjuta tilläggsjukpenning i samband med barnsbörd förbättrats för att undanröja ovisshet i detta avseende anser kommittén att bestämmelsen om total avhållsamhet från förvärvsarbete kan verka onödigt hård. Kommittén påpekar därvid att risken att komma i konflikt med denna blivit väsentligt större sedan ersättningstiden fr. o. m. ingången av år 1963 utökades från 90 till 180 dagar. Kravet på att ledigheten skall vara sammanhängande kan enligt kommittén vidare leda till resultat som direkt motverkar syftet med bestämmelsen. Till belysning härav nämner kommittén att en kvinna, som gått miste om rätten till fortsatt tilläggsjukpenning på grund av att hon tillfälligt utfört förvärvsarbete, kan se sig nödsakad att för sin försörjning arbeta mera beständigt, även om det inte

är förenligt med hennes eller barnets bästa. Det anförda leder enligt kommittén till slutsatsen att bestämmelsen bör mjukas upp.

Kommitténs resonemang i denna del har inte mött någon erinran under remissbehandlingen. I stället uttalar flera remissinstanser sin tillfredsställelse med att förslag lagts fram om ändring i den gällande regleringen. Även jag anser att de av kommittén åberopade omständigheterna sammanlagda utgör bärande skäl för att en ändring i föreslaget hänseende bör komma till stånd.

Några remissorgan tar upp frågor om andra och mera genomgripande förändringar i reglerna om tilläggssjukpenning vid barnsbörd. Sålunda berörs t. ex. spörsmål om utökning av ledighetsperioden och om rätt till tilläggssjukpenning för fadern, när denne avhåller sig från förvärvsarbete för att sköta barnet. Frågor av sådan art har inte ingått i det uppdrag för kommittén, som hänför sig till de riksdagsmotioner jag förut nämnt. De torde däremot komma upp till bedömande under kommitténs fortsatta arbete.

Kommitténs förslag grundar sig på en diskussion av olika tänkbara vägar att åstadkomma en bättre ordning i avbrottsfrågan än den nuvarande. Därvid behandlar kommittén tre skilda alternativ. Det lämpligaste alternativet är enligt kommittén att i författningstexten föreskriva att avbrott i ledigheten tillåts i viss omfattning. Flertalet remissinstanser godtar en lösning efter denna princip. Två av arbetsmarknadens organisationer — LO och SACO — föredrar emellertid ett längre gående alternativ att helt slopa bestämmelsen att avbrott i ledigheten utesluter från rätt till fortsatt tilläggssjukpenning. Det återstående alternativet — innebärande att försäkringskassorna lämnas möjlighet att från fall till fall medge avbrott genom förvärvsarbete i begränsad omfattning — förespråkas inte från något håll.

Inte heller jag anser att metoden med en tillståndsprövning i varje särskilt fall är användbar. Bl. a. kan åberopas att proceduren blir tungrodd och att den med all sannolikhet leder till en föga enhetlig rättstillämpning.

Om man betraktar de båda andra alternativ som kommittén diskuterat kan det naturligtvis från vissa synpunkter te sig tilltalande att helt slopa nuvarande avbrottsregel. Kvinnan skulle under 180-dagarsperioden kunna få tilläggssjukpenning för varje dag hon avhåller sig från förvärvsarbete men vara utesluten från förmånen endast för dag då hon haft förvärvsarbete. Kvinnan utsätts då inte för något ekonomiskt tryck att ta ut ledigheten i ett sammanhang. I stället får hon möjlighet att bestämma om avbrott i ledigheten utifrån sina egna personliga önskemål.

Obegränsade avbrottsmöjligheter innebär emellertid också att man låter de skydds- och vårdhänsyn, som motiverat förmånen av tilläggssjukpenning vid barnsbörd och som legat bakom dess utformning, helt träda i bakgrunden. Enligt min mening bör en sådan utveckling inte eftersträvas.

Som kommittén framhåller är det fortfarande från såväl den enskildes som samhällets synpunkt av stort värde att ledigheten tas ut sammanhängande. Om möjligt bör det då finnas ett effektivt medel att uppmuntra och påverka kvinnan att ta ut ledighet på sådant sätt. Något annat medel än att inom moderskapsförsäkringen reglera möjligheterna till ledighetsavbrott synes därvid inte kunna komma i fråga. Bestämmelser inom arbetarskyddslagstiftningens ram skulle uppenbarligen bli föga smidiga om de skulle kunna fylla kravet på effektivitet.

Kravet på sammanhängande ledighet har också ansetts motiverat av administrativa hänsyn. Slopas kravet finns alltså skäl att befara att olägenheter vid tillämpningen, t. ex. problem med en omfattande kontrollverksamhet, blir följden. Kommitténs uttalanden liksom riksförsäkringsverkets remissyttrande ger stöd för riktigheten av sådana farhågor. Riksförsäkringsverket anser att olägenheterna med detta alternativ skulle bli avsevärda.

Oavsett hur man värderar de för- och nackdelar som är förenade med detta alternativ är emellertid ett avgörande skäl mot att nu gå på denna lösning att man — som kommittén framhållit — skulle kunna föregripa kommitténs behandling av frågan om ett eventuellt vårdbidrag. En lösning enligt detta alternativ skulle dessutom gå längre än vad riksdagen uppenbarligen åsyftat i de framställningar som legat till grund för kommitténs uppdrag på den nu aktuella punkten. Mot bakgrund av det anförda kan jag inte förorda en sådan lösning.

De skedda övervägandena leder följaktligen till att den metod kommittén förordat kommer i blickpunkten. Inte heller detta alternativ är invändningsfritt. Också en begränsad eftergift i kravet på sammanhängande ledighet minskar lagstiftningens effektivitet när det gäller att bevaka de grundläggande skydds- och vårdhänsynen. Fastläggs en bestämd gräns för möjligheterna till avbrott kan detta också tänkas föra med sig nackdelar av samma slag som visat sig förbundna med nuvarande ordning. Varje avsteg från kravet på total avhållsamhet från förvärvsarbete torde vidare medföra visst administrativt merarbete. Fördelen med alternativet är emellertid att detta kan utformas så att stelheten i den nuvarande regeln mjukas upp väsentligt samtidigt som lagstiftningen alltjämt vilar på principen om sammanhängande ledighet. Dessutom blir de administrativa svårigheterna begränsade. Jag bedömer det således möjligt att nå en godtagbar lösning efter den linje kommittén valt.

Reglerna i fråga om ledighetsavbrott bör i enlighet med kommitténs förslag få det innehållet, att kvinnan medges att under tilläggssjukpenningperioden utföra förvärvsarbete under visst antal dagar utan att rätten till fortsatt tilläggssjukpenning påverkas. Med arbetad dag bör därvid avses även dag som endast delvis åtgått till förvärvsarbete. Vad som skall

förstås med förvärvsarbete får liksom hittills avgöras med ledning av omständigheterna i det särskilda fallet.

Någon bestämmelse som inskränker möjligheterna att göra avbrott under den allra närmaste tiden efter förlossningen behöver enligt min mening inte tynga regleringen. Beträffande just denna period råder enligt arbetarskyddslagen ett förbud för kvinnan att utföra vissa mera krävande arbeten. Man torde i övrigt kunna anta att möjligheten till avbrott i ledigheten under denna tid kommer att utnyttjas mycket sparsamt.

När det gäller att fastställa det tillåtna antalet avbrottsdagar får en avvägning ske mellan skilda synpunkter. Skydds- och vårdintressena kräver att ledigheten i regel inte splittras upp av ett stort antal avbrott eller avbrott som sträcker sig över långa perioder. Samtidigt måste emellertid beaktas att önskemålen och behoven när det gäller ledighetsavbrott kan variera betydligt bland kvinnorna. Ett tillgodoseende så långt möjligt även av dem som vill ha större avbrottsmöjligheter minskar risken för att kvinnorna kommer i konflikt med begränsningsregeln. Mot bakgrund av det anförda bör kommitténs förslag att bestämma antalet möjliga avbrottsdagar till trettio kunna godtas.

Med den diskuterade regeln synes tilläggssjukpenning kunna utgå även för vissa fridagar under en period av förvärvsarbete, trots att något behov av kompensation för förlorad arbetsinkomst för dessa dagar inte kan sägas föreligga. Detta är naturligtvis inte helt tillfredsställande. De utvägar som står till buds när det gäller att undgå den berörda konsekvensen för emellertid med sig nya svårigheter. Antalet tillåtna avbrottsdagar kan av skäl jag förut anfört inte bestämmas så lågt att man vinner något väsentligt i förevarande hänseende. Enligt min mening bör man vidare så långt möjligt söka undvika att bygga ut den diskuterade regeln med detaljerade spärrföreskrifter, som gör försäkringen alltför komplicerad.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att den bestämmelse i 3 kap. 13 § andra stycket AFL, som anger att tilläggssjukpenningen utgår så länge kvinnan utan avbrott avhåller sig från förvärvsarbete, ersätts med föreskrifter dels om att tilläggssjukpenningen utgår endast för dag då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete, dels om att rätten till fortsatt tilläggssjukpenning upphör, om kvinnan under tilläggssjukpenningperioden utför förvärvsarbete under mer än trettio dagar. Liksom hittills skall sjukpenningen kunna utgå längst till 180:e dagen efter förlossningen eller efter den tidigare dag då sjukpenningen började utgå.

I anslutning härtill bör en ändring vidtas i syfte att tillgodose en del kvinnor, vars barn efter födelsen måste stanna kvar på sjukhus för vård.

Enligt vad jag förut nämnt är rätten till tilläggssjukpenning för tiden fr. o. m. den trettionde dagen efter förlossningsdagen beroende av att kvinnan har barnet i sin vård eller på grund av sjukdom är hindrad att vårda barnet. Som kommittén funnit kan denna begränsning leda till svårig-

heter för kvinnan i situationer då barnet stannar kvar på sjukhus under en större del av 180-dagarsperioden. I sådana fall kan ju tilläggssjukpenningen upphöra att utgå trettio dagar efter förlossningen. Kvinnan får sedan inte ens om det är behövt ur försörjningssynpunkt arbeta mer än trettio dagar om hon vill behålla rätten till tilläggssjukpenning för att kunna stanna hemma en tid när barnets sjukhusvistelse är slut. I överensstämmelse med vad kommittén föreslagit bör därför införas en kompletterande regel av innebörd att de dagar då kvinnan utför förvärvsarbete medan barnet åtnjuter sjukhusvård inte skall avräknas från det tillåtna antalet avbrottsdagar.

De föreslagna ändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1969.»

Utskottet

Kvinnlig försäkrad som i samband med barnsbörd avhåller sig från förvärvsarbete får enligt gällande bestämmelser ersättning från den allmänna försäkringen i form av tilläggssjukpenning. Förutsättningen härför är att kvinnan under minst 270 dagar före nedkomsten eller den beräknade tiden för nedkomsten varit placerad i lägst sjukpenningklass 3. Tilläggssjukpenning utges under högst 180 dagar, tidigast fr. o. m. sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast fr. o. m. förlossningsdagen. Sjukpenningen utgår endast så länge kvinnan utan avbrott avhåller sig från förvärvsarbete. Även om sådant arbete omfattar endast någon eller några enstaka dagar, är rätten till fortsatt tilläggssjukpenning förlorad.

Bestämmelserna om att kvinnan utan avbrott skall avhålla sig från förvärvsarbete har framstått som onödigt hård och riksdagen har år 1965 efterlyst en uppmjukning av reglerna. I förevarande proposition föreslås en sådan reform. Förslaget går ut på att kvinna skall få utföra förvärvsarbete under tillhoppa högst 30 dagar utan att rätten till tilläggssjukpenning för återstående ledighetstid därför går förlorad. I dessa 30 dagar skall inte inräknas sådana dagar då kvinnan utför förvärvsarbete medan barnet åtnjuter sjukhusvård. Med arbetad dag skall anses även dag som endast delvis åtgått till förvärvsarbete.

I motionerna II: 1081, II: 1087 och II: 1116 framställs yrkanden som innebär att kvinnan skall ges rätt till obegränsad avbrottsmöjlighet utan att rätten till tilläggssjukpenning skall gå förlorad för återstående ledighetstid.

Frågan om begränsad eller obegränsad rätt till avbrott i ledigheten har diskuterats ingående av familjepolitiska kommittén, som haft i uppdrag att utreda lagändringen, remissinstanserna och föredragande departementschefen. I propositionen redovisas utförligt de skäl som talar för den ena eller den andra lösningen. Utskottet har vid sin behandling av frågan funnit

att de skäl som anförts för en lösning efter propositionens förslag väger över. Framför allt vill utskottet understryka att syftet med reglerna om tilläggssjukpenning vid barnsbörd är att ge kvinnan möjlighet till vila och återhämtning i samband med den fysiska och psykiska påfrestning som graviditeten och nedkomsten medför samt att ge henne möjlighet att till gagn för barnet svara för vården av detta under den första tiden. Dessa skydds- och vårdsynpunkter, som enligt utskottets bedömning alltjämt måste tilläggas väsentlig betydelse, låter sig inte i tillräcklig grad förena med ett system där det utan några konsekvenser i försäkringshänseende överlåtes åt kvinnan själv att bestämma i vilken omfattning hon skall utnyttja ledigheten. En fortsatt regel, som föreskriver förlust av rätt till tilläggssjukpenning och därigenom uppmuntrar och påverkar kvinnan att ta en sammanhängande ledighet i samband med barnsbörden, bör alltjämt finnas. Å andra sidan bör regeln inte utformas så snävt som den gällande utan ge kvinnan möjlighet att åta sig förvärvsarbete under ett mindre antal dagar. Propositionens förslag om 30 dagar finner utskottet utgöra en lämplig avvägning.

Med det anförda vill utskottet uttrycka sin anslutning till propositionen. Motionsyrkandena i förevarande del avstyrkes därmed.

I motionen II:1081 föreslås att avbrott i ledigheten inte skall kunna göras när som helst. Med hänsyn till behovet av att skydda kvinnan ur medicinsk synpunkt tiden närmast före och efter nedkomsten och barnets behov av kontinuerlig vård anser motionären, att avbrott i ledigheten med bibehållen rätt till tilläggssjukpenning inte bör ske förrän 30 dagar förflutit från barnets födelse.

Liknande synpunkter har framförts under remissbehandlingen. Departementschefen har emellertid ansett en sådan regel onödig med hänsyn till arbetarskyddslagens bestämmelser om kvinnors användande till arbete. Enligt dessa bestämmelser råder förbud för kvinna som fött barn att under de sex första veckorna efter nedkomsten arbeta inom industri och hantverk, hotell-, restaurang- och kaféörelse, m. m., såvida hon inte med läkarintyg kan styrka att hon utan men för sig eller barnet kan börja arbeta tidigare. Departementschefen har också anført att möjligheten till avbrott i ledigheten under den närmaste tiden efter förlossningen torde komma att utnyttjas mycket sparsamt. Utskottet delar departementschefens uppfattning och avstyrker följaktligen motionen i denna del.

I motionerna II:1081 och II:1116 framställs yrkanden som syftar till att tilläggssjukpenning skall kunna utgå till endera av föräldrarna. I de fall där fadern stannar hemma och vårdar barnet i stället för modern skulle alltså sjukpenning kunna utgå till honom.

Frågan om jämställdhet mellan kvinnor och män i socialförsäkrings-systemet är sedan 1967 föremål för översyn, bl. a. inom familjepolitiska

kommittén. Med hänsyn härtill bör motionerna i förevarande del inte för-
anleda någon åtgärd från riksdagens sida.

I motionen II:1116 efterlyses tillämpningsföreskrifter som ger klara riktlinjer för bedömningen av när förvärvsarbete skall anses föreligga i samband med havandeskapsledighet. Motionärerna nämner särskilt sådana fall där kvinnan har förtroendeuppdrag eller andra mindre extrauppdrag, där hon som fri yrkesutövare behåller en mindre del av sitt arbete och där hon deltar i fortbildning eller vidareutbildning.

Frågan om innebörden av begreppet förvärvsarbete behandlades av riksdagen hösten 1967 i anslutning till motionsyrkande som syftade till att extrauppdrag i viss utsträckning skulle få utföras utan förlust av sjukpenning. Riksdagen avvisade tanken på en uttrycklig författningsreglering av frågan. Skälet härtill var främst att nedsättningen av arbetsförmågan måste bedömas med utgångspunkt från såväl den sjukdom som den försäkrade led av som den försäkrades yrke. Detta innebar att utövandet av visst slag av uppdrag för den ene försäkrade inte borde medföra förlust eller reduktion av sjukpenning men för den andre kunde utgöra ett uppenbart kriterium på att han inte hade rätt till sådan ersättning. Eftersom en bedömning av förhållandena i det enskilda fallet var utslagsgivande för rätten att utföra extrauppdrag under sjukskrivning, kunde inte frågan lösas författningsvägen. I stället fick man söka ledning i den rättspraxis som fanns på området och som efter hand fick större omfattning. Riksdagen framhöll att de anförda skälen i väsentliga avseenden även gällde tolkningen av begreppet förvärvsarbete i samband med havandeskapsledighet.

Vad riksdagen anförde 1967 har enligt utskottets bedömande alltjämt giltighet. Utskottet kan med anledning härav inte tillstyrka bifall till motionsyrkandet om en begäran hos Kungl. Maj:t om tillämpningsföreskrifter i ämnet. Utskottet vill emellertid i anslutning till den aktualiserade frågan som sin mening uttala att i sådana fall, där kvinnan före graviditeten haft politiska och därmed jämställda förtroendeuppdrag av begränsad omfattning, skäl kan tala för att uppdraget inte skall bedömas som förvärvsarbete i lagens mening.

Utöver vad ovan anförts har det i propositionen framlagda författningsförslaget inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Med hänvisning till vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med avslag på motionerna II:1081, II:1087 och II:1116, den sistnämnda i förevarande del — antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring;

B. att motionen II:1116, såvitt den avser viss jämställd-

het mellan fader och moder i moderskapsförsäkringen, inte föranleder någon riksdagens åtgärd;

C. att motionen II: 1116, såvitt den avser tillämpningsföreskrifter angående begreppet förvärvsarbete, inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 24 april 1969

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Lars Larsson (s), Dahlberg (s), Hübinette (m), Wanhainen (s), Österdahl (fp) och Axel Georg Pettersson (cp);

från andra kammaren: herrar Lundberg (s)*, Gustavsson i Alvesta (cp), fröken Wetterström (m), fröken Sandell (s), herrar Fredriksson (s), Svensson i Kungälv (s), fru Skantz (s) och herr Romanus (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

I

vid utskottets hemställan under A. av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herr *Österdahl* (fp), fröken *Wetterström* (m) och herr *Romanus* (fp), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande, som börjar på s. 9 med orden »Frågan om» och slutar på s. 10 med orden »avstyrkes därmed», bort ertällas med text av följande lydelse:

»Frågan om — — — (lika med utskottet) — — — andra lösningen. Utskottet finner det naturligt att i första hand överväga det alternativ som ger kvinnan den största valfriheten, dvs. att obegränsad rätt till avbrott i ledigheten medges. Denna lösning förordas av två av remissinstanserna, LO och SACO.

Mot detta förslag har anförts, att det inte skulle tillräckligt tillgodose de skydds- och vårdsynpunkter som motiverat införandet av tilläggssjukpenning vid barnsbörd. Utskottet anser, i likhet med vad som framhålles i LO:s yttrande, att dessa skyddssynpunkter tillgodoses genom arbetarskyddslagets bestämmelser om rätt till tjänstledighet i samband med barnsbörd och förbud mot visst ansträngande arbete under den närmaste tiden efter förlossningen, kompletterade med den ekonomiska möjligheten att utnyttja denna ledighet, som tilläggssjukpenningen erbjuder. Utskottet finner det inte erforderligt att därutöver inskränka kvinnans valfrihet. Det finns anledning att anta, att det stora flertalet kvinnor även i framtiden

kommer att utnyttja hela eller praktiskt taget hela den maximala ledigheten på sex månader. Så kommer med all sannolikhet att bli fallet vare sig riksdagen följer propositionens förslag eller motionernas.

En spärregel på 30 dagar, som föreslås i propositionen, kan skapa samma gränsproblem som den nuvarande lagstiftningen. Den kan även i vissa fall få en effekt rakt motsatt den avsedda, så att en kvinna, som förvärvsarbetat mer än 30 dagar, av ekonomiska skäl ser sig tvingad att fortsätta arbetet, trots att hon både för sin egen och barnets skull föredrar att vara hemma.

Utskottet kan inte finna att de invändningar av administrativ natur, som rests mot förslaget om obegränsad rätt till avbrott i ledigheten, är avgörande utan tillstyrker den lagändring i detta hänseende som föreslås i motionerna II: 1081, II: 1087 och II: 1116.»

dels att utskottet under A. bort hemställa,

att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring — med bifall till motionerna II: 1087 och II: 1116, den sistnämnda i förevarande del, samt med bifall till motionen II: 1081, såvitt den angår rätt till obegränsad avbrottsmöjlighet i havandeskapsledigheten, men avslag å motionen, såvitt den angår lagändringar i övrigt, för sin del antar nämnda förslag med den ändringen att 3 kap. 13 § erhåller följande såsom *utskottets förslag* be-tecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

3 kap.

13 §.

Även om ————— 1 kap. 4 §.

Sjukpenningen utgår tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast från och med förlossningsdagen. Sjukpenningen utgår endast för dag då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete och längst till etthundraåttionde dagen efter förlossningsdagen eller efter den tidigare dag då sjukpenningen började utgå. *Rätten till fortsatt sjukpenning upphör, om kvinnan*

Sjukpenningen utgår tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast från och med förlossningsdagen. Sjukpenningen utgår endast för dag då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete och längst till etthundraåttionde dagen efter förlossningsdagen eller efter den tidigare dag då sjukpenningen började utgå.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

under nämnda tid utför förvärvsarbete under mer än trettio dagar. Därvid medräknas ej dag då barnet åtnjuter sjukhusvård.

Från och med den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår sjukpenning endast om kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att hava barnet i sin vård.

Sjukpenning för ————— annat föranledda.

Till sjukpenning ————— ej barntillägg.

Från och med den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår sjukpenning endast om kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att hava barnet i sin vård.

II

vid utskottets hemställan under B. av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herr *Österdahl* (fp), fröken *Wetterström* (m) och herr *Romanus* (fp), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande, som börjar på s. 10 med orden »Frågan om» och slutar på s. 11 med orden »riksdagens sida», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet ansluter sig till synpunkten, som framförts i remissyttranden från TCO och SACO, att varje familj själv bör få avgöra vilken av föräldrarna som skall vara hemma och vårda barnet, utan att socialförsäkringens bestämmelser verkar dirigerande. Således bör också fadern ges rätt till tjänstledighet under de första sex månaderna efter barnets födelse. Detta önskemål berör alltså — förutom lagen om allmän försäkring — viss annan lagstiftning. Utskottet är därför ej nu berett att framlägga lagförslag.

Ifrågavarande reform ligger helt i linje med den jämställdhet mellan kvinnor och män inom socialförsäkringen, som f. n. behandlas bl. a. inom familjepolitiska kommittén.»

dels att utskottet under B. bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna II: 1081 och II: 1116, båda i förevarande del, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar, att tilläggssjukpenning i samband med barnsbörd bör kunna utgå även i fall då fadern i stället för modern avstår från förvärvsarbete för att vårda barnet, och hemställer om förslag i frågan.

III

vid utskottets hemställan under C. av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herr *Österdahl* (fp), fröken *Wetterström* (m) och herr *Romanus* (fp), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 11, som börjar med orden

»Vad riksdagen» och slutar med orden »lagens mening», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Vad riksdagen anförde 1967, med anslutning till andra lagutskottets utlåtande nr 54, har enligt utskottets mening alltjämt giltighet. I motionen II: 1116 föreslås inte heller att någon närmare reglering av innebörden i uttrycket »förvärvsarbete» skall ske i lagtexten. Motionärerna önskar i stället att Kungl. Maj:t utfärdar tillämpningsbestämmelser. Härom anförde andra lagutskottet i sitt utlåtande 1967: 54: 'Utskottet vill även framhålla, att centrala anvisningar, som grundar sig på rättspraxis och annat tillgängligt material, självfallet skulle vara av värde för de tillämpande myndigheterna.' Några sådana anvisningar utöver en samling av försäkringsdomstolens avgöranden har ännu inte utfärdats, varför utskottet ånyo vill understryka värdet av att så sker. Därvid bör de problem som aktualiseras i motionerna II: 1081 och II: 1116 uppmärksammas.

Utskottet vill även i anslutning till den aktualiserade frågan som sin mening uttala att i sådana fall, där kvinnan före graviditeten haft politiska och därmed jämställda förtroendeuppdrag av begränsad omfattning, skäl kan tala för att uppdraget inte skall bedömas som förvärvsarbete i lagens mening.»

dels att utskottet under C. bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen II: 1116 i förevarande del i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført i fråga om tillämpningsföreskrifter angående tolkningen av begreppet förvärvsarbete.